

НАРОДНИЙ ОДЯГ ВИШГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ З ФОНДОВОЇ ЗБІРКИ ВИШГОРОДСЬКОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА

Володимир Щибря, Владлена Литовченко

FOLK CLOTHES OF THE VYSHHOROD DISTRICT FROM THE FUND COLLECTION OF THE VYSHHOROD HISTORICAL AND CULTURAL RESERVE

Volodymyr Shchybria, Vladlena Lytovchenko

This article is dedicated to a comprehensive analysis of folk clothing from the Vyshhorod district of Kyiv region, based on the collection of the Vyshhorod Historical and Cultural Reserve. The research focuses on the reconstruction and interpretation of traditional folk clothing from the late 19th to the early 20th century.

The article provides a systematic description of the main types of clothing: shirts, waist clothing (skirts, plakhtas, aprons, and sarafans), chest clothing (corsets and jackets), headdresses (ochipoks, namitkas, scarves, and brims), footwear (postoly, boots, and shoes), jewelry (necklaces, and seed bead items), and outerwear (peasant's overcoats and sheepskin coats). A detailed analysis of the cut, materials, embroidery techniques, and decoration was conducted. This made it possible to identify local peculiarities and regional variations of the costumes.

The scientific novelty of the research lies in the introduction of previously unpublished museum artifacts into scientific circulation and their interpretation in the context of ethnographic studies of Polissia and the Middle Dnieper region. Particular attention is paid to areal analysis, which reveals the common and distinctive features of neighboring ethnographic regions.

The article is based on a wide range of sources, including archival materials, field research, and scientific works on ethnology and museology. Methods of comparative analysis, typologization, and mapping are used to identify patterns and differences in traditional clothing.

The results of the research are significant for the reconstruction of the ethnocultural history of the region and the formation of local identity. The article emphasizes the importance of preserving and popularizing traditional clothing as an integral part of Ukraine's cultural heritage, especially in the face of contemporary challenges related to war and the destruction of cultural values.

Keywords: folk clothing, Vyshhorod district, Kyiv Polissia, museum collection, ethnology, traditional costume, cultural heritage, local traditions.

Народний одяг – один з найяскравіших пластів матеріальної та нематеріальної культури, що зберігає значний масив інформації про давні звичаї та традиції українців. Розвиваючись та удосконалюючись упродовж століть, народне вбрання стало вдалим поєднанням утилітарності та мистецького бачення народу.

Відомості про вбрання Полісся та Середньої Наддніпрянщини містяться у працях науковців з сер. XIX ст. До сер. XX ст. були здійснені цінні описи різних елементів народного одягу у дослідженнях П. Чубинського (Чубинский 1877), Ф. Вовка (Вовк 2015), Б. Познанського (Познанский 1905) та ін. Цей період характеризується накопиченням значного етнологічного матеріалу та початками його наукового осмислення. Зображення українського традиційного вбрання селян сучасної Вишгородщини сер. XIX ст. дають малюнки доктора медицини Домініка П'єра Де ля Фліза (Де ля Фліз 1996, т. 1, т. 2).

У дослідженнях сер. XX – поч. XXI ст. було досягнуто значного успіху за рахунок нових підходів до вивчення одягової проблематики та залучення нового матеріалу, зокрема зразків

Іл. 1. Сорочка жіноча КН-2920
Фабричне бавовняне полотно, фабричні бавовняні нитки; пошиття ручне, вишивка хрестиком, штапівкою, зубцювання. 1899 р., с. Андріївка Вишгородського р-ну Київської обл. Вишгородський історико-культурний заповідник. Фото А. Паславського.

Іл. 2. Сорочка жіноча НДФ-3514
Домоткане лляне полотно, фабричні бавовняні нитки; пошиття ручне, вишивка хрестиком, прутиком, зубцювання. Кін. XIX ст., Вишгородський р-н Київської обл. Вишгородський історико-культурний заповідник. Фото А. Паславського.

музейних колекцій, польових та архівних матеріалів. У працях Я. Прилипка (Прилипка 1971), К. Матейко (Матейко 1977), Р. Захарчук-Чугай (Захарчук-Чугай 2007), Л. Пономар (Пonomар 1997, 2012, 2015) та ін. представлені ґрунтовні наукові описи ансамблів народного строю та здійснена характеристика локальних зон, у тому числі й Полісся.

Ареальне дослідження народного одягу Полісся – важливе завдання в контексті сучасного етнологічного дискурсу. Вивченням цього питання упродовж тривалого часу займається старша наукова співробітниця Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології, к. і. н. Людмила Пономар. У її ґрунтовному дослідженні «Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX – середини XX століття. Історико-етнографічний атлас. Словник» уперше міститься словник та етнологічний атлас народного одягу Правобережного Полісся – регіону, який безпосередньо межує з Середньою Наддніпрянщиною (Пonomар 2015). Праця створена на ґрунті комплексного ареалогічного дослідження термінів і предметів народного одягу Середнього та Західного Полісся, яке здійснювалося упродовж 1977–2008 рр. Авторка розкрила семантику, етимологію, номінативний склад строю жителів Полісся, що дало можливість порівняти й здійснити аналіз елементів одягу Правобережжя Середньої Наддніпрянщини (Пonomар 1997). Особливостям одягу поліщуків присвячені праці Л. Пономар «Ареальне дослідження народного одягу Полісся» (Пonomар 2012), «Знакові функції одягу в обрядовій культурі українців середини XX – початку XXI століття: появи локальних традицій (за матеріалами експедицій)» (Пonomар 2015).

Етнокультурна спадщина Полісся завжди викликала помітний інтерес науковців як зона етногенезу слов'ян. Попри те, що народний одяг українського Полісся був об'єктом досліджень

багатьох науковців, залучення нових матеріалів потребує нових підходів. Ґрунтовне вивчення музейних збірок дає можливість повніше висвітлити одягову проблематику.

Тривалий час збірка текстильних виробів фондової частини Вишгородського історико-краєзнавчого заповідника не була в полі зору вітчизняних науковців, тому ретельний аналіз зразків одягу дає можливість окреслити специфіку одягової культури північної частини Київської області. Враховуючи, що пріоритетність музейної діяльності була спрямована на історичні та археологічні дослідження, етнографічне обстеження території краю практично не проводилося. Тому наповнення фондів предметами одягу (близько 100 одиниць) відбувалося здебільшого силами небайдужих жителів Вишгородщини, зокрема вчителів шкіл району, що вплинуло на те, що різні типи одягу представлені різною мірою: левову частину збірки становлять зразки натільного одягу (вишиті сорочки), нагрудного (керсетки, кофти та юпки), ті, що поєднують ознаки поясного та нагрудного (поспідниці з нагрудниками). Одиночні випадки становлять пояси та головні убори. Тому для розкриття повноти картини одягової традиції краю використовуємо матеріали інших державних музеїв та приватних колекцій.

Сучасний Вишгородський р-н Київської обл. після адміністративно-територіальної реформи 2020 р. складається з Вишгородської, Славутицької міських, Димерської, Іванківської, Поліської селищної, Петрівської, Пирнівської сільських територіальних громад. Територія району належить до кількох етнографічних зон. Основна його частина – це Київське Полісся, південна частина – перехідна зона з Середньою Наддніпряниною, лівобережна частина відносно р. Дніпро – Чернігівське Полісся. Належність громад до різних етнографічних регіонів характеризується відмінностями в народному вбранні населення краю.

Головною складовою традиційного жіночого вбрання є сорочка. Наприкінці XIX – на початку XX ст. сорочки шили здебільшого з домотканого лляного та конопляного полотна, на поч. XX ст. широкою популярністю почали користуватись тканини фабричного виробництва (бавовняна та лляна). Побутувало кілька типів сорочок, що шилися здебільшого з трьох або рідше з двох полотнищ (пілок), розташованих вертикально. За різновидом крою стану сорочки шилися додільні та зрідка «з підтичкою». Додільні сорочки склалися переважно з двох або трьох полотнищ, що були суцільні від коміра до низу сорочки, а «з підтичкою» – з двох зшитих частин: верхньої – «станка» та нижньої – «підтички». За різновидом крою рукава жіночі сорочки були здебільшого уставкові (з уставкою), на поч. XX ст. поширюються сорочки з «ґесткою» (кокеткою). Обов'язковою була ластка – квадратний клин, що вставлявся між рукавом і станком. Сорочки шили переважно з невисоким стоячим коміром, хоча зрідка робили відкладний комір. Ґудзики використовували скляні, рогові, литі, а також плетені з доморобних ниток. Низ рукава призиби-

*Іл. 3.
Сорочка чоловіча КН-1133
Фабричне бавовняне
полотно, фабричні
бавовняні нитки;
пошиття машинне,
вишивка хрестиком, пря-
мою гладдю, штапівкою.
Поч. XX ст.,
Вишгородський р-н
Київської обл.
Вишгородський
історико-культурний
заповідник.
Фото А. Паславського.*

Іл. 4.
Спідниця КН-1103
Сатин, оксамит, фабричні
бавовняні нитки, зав'язки;
пошиття машинне.
Поч. ХХ ст.,
Вишгородський
р-н Київської обл.
Вишгородський
історико-культурний
заповідник.
Фото А. Паславського.

рували й завершували манжетами або брижами. Пазушний розріз жіночої сорочки на зразках кінця ХІХ ст. розташовувався по центру сорочки, але пізніше, вже на початку ХХ ст., коли досить популярними стали сорочки «з маніжкою», цей розріз прикривали вишитою прямокутною планочкою або зміщували ліворуч. Аналогічне явище прослідковується й з чоловічими сорочками, які представлені в фондовій колекції меншою мірою. Вони мали тунікоподібний крій, пазушний розріз був зміщений ліворуч, широка марніжка часто оздоблювалася геометричним орнаментом. Переважав комір-стійка та широкі манжети, що застібалися на гудзики (іл. 1, 2, 3).

До кінця ХІХ ст. на теренах краю побутувало кілька десятків технік вишивки. Основною технікою на Поліссі було занизування/заволікання, що імітувало перебірне ткання. Ретязь, різного роду мережки, штапівка, настилування, змережувальний та обметувальний шви, коса гладь та багато інших були витіснені хрестиком. Основними кольорами оздоблення були червоний у поєднанні з синім, а пізніше червоний у поєднанні з чорним, зрідка вишивали білим, здебільшого в лівобережних селах району.

Поясний жіночий одяг був обов'язковим елементом українського народного строю, який одягали безпосередньо на сорочку. На території Київського Полісся та Середньої Наддніпрянщини поясний одяг належить до трьох типів: 1) незшитий, що складається з одного полотнища (запaska/фартух); 2) напівзшитий, що складається з двох полотнищ (плахта); 3) зшитий, що складається з двох або більше полотнищ (спідниці з домотканої вовняної тканини – «літники» та спідниці пошиті з фабричної тканини). Фондова збірка ВІКЗ містить всього дві спідниці, пошиті з фабричної бавовняної тканини, оздоблені чорними горизонтальними смугами по низу, та одну повну плахту, що походить з Ніжинського р-ну Чернігівської обл. У залежності від тканини спідниці були елементом як святкового, так і буденного строю. Спідниця шилася з кількох полотнищ тканини, які густо збирали в верхній частині та пришивали пояс таким чином, що брижі були ззаду та збоків, а спереду спідниця залишалася рівною, адже доповнювалася додатковим поясним

Іл. 5. Фартух КН-1089
Фабричне бавовняне полотно, фабричні
бавовняні нитки, ручне мереживо; пошиття
машинне, вишивка гладдю, гачкування.
Сер. ХХ ст., Вишгородський р-н Київської обл.
Вишгородський історико-культурний заповідник.
Фото А. Паславського.

Іл. 6. Керсетка КН-1101

Фабрична бавовняна тканина, сатин, ситець, фабричні бавовняні нитки; пошиття машинне, вистрочка машинна, аплікація. Поч. XX ст., с. Рикунь Вишгородського р-ну Київської обл. Вишгородський історико-культурний заповідник. Фото А. Паславського.

одягом – фартухом. Фартухи шили з різноманітної тканини різних кольорів. Найбільш давніми були білі вишиті фартухи з домотканого лляного полотна, які зображені на малюнках Де ля Фліза. Наприкінці XIX – на початку XX ст. святкові фартухи шили з фабричних тканин різних кольорів та оздоблювали вишивкою, кілька таких зразків зберігаються у фондовій та експозиційній частинах ВІКЗ. Чоловічим поясным одягом до поч. XX ст. були полотняні штани (іл. 4, 5).

Для фіксації поясного одягу а також поверх верхнього, використовували пояси. На території краю побутувало два типи поясів – плетені та ткані їх виготовляли з вовняних ниток домашнього виробництва. Ткані пояси виконували в техніці простого та саржевого переплетіння або подекуди перебором (села уздовж р. Прип'яті). Ткані на верстаті пояси були переважно чоловічими. Наприкінці XIX ст. поширилися різнокольорові пояси мануфактурного виробництва – так звані каламаймові пояси, виготовлені з тоненької вовняної тканини.

Нагрудний безрукавний одяг Вишгородського р-ну – це керсетки (корсети), які відрізнялися за кроєм та оздобленням відповідно до частин району. Зокрема керсетки лівобережної частини району мають характерні особливості крою та оздоблення, притаманні Броварському р-ну Київської обл. та прилеглим селам Чернігівського р-ну Чернігівської обл., що й не

Іл. 7. Спідниця з нагрудником КН-1108

Сатин, ситець, оксамит, шовк, фабричні бавовняні нитки, гудзики; пошиття машинне. аплікація шовковими стрічками. Кін. XIX–XX ст., с. Хотянівка Вишгородського р-ну Київської обл. Вишгородський історико-культурний заповідник. Фото А. Паславського.

Іл. 8.
Намітка НДФ-3515
Домопрядені лляні нитки;
ткання полотняне ручне.
Кін. XIX ст.,
с. Катюжанка
Вишгородського р-ну
Київської обл.
Вишгородський
історико-культурний
заповідник.
Фото А. Паславського.

дивно, адже ця територія тривалий час входила до Остерського повіту Чернігівської губернії та за етнографічним поділом належать до перехідної зони Чернігівського Полісся та Середньої Наддніпрянщини. Керсетки ж правобережної частини шилися переважно з тонких фабричних тканин – сатину, ситцю, тафти тощо. Задня частина корсетки по лінії талії була здебільшого відрізною та розширювалася до низу клинами, утворюючи від двох до п'яти-шести «вусів» (складок). Оздоблювалися аплікацією з тканини, а також машинним строченням (іл. 6).

Особливим видом одягу, що поєднує ознаки поясного та нагрудного безрукавного, є так звані спідниці з нагрудниками, що побутували в селах навколо м. Києва, в більшості сіл Вишгородського р-ну, а також на Чернігівщині. Вони склалися з двох частин – безрукавки та пришитої до неї спідниці. Розріз спідниці був спереду та ховався під фартухом, що обов'язково одягали до цього одягу. Нагрудник був приталений та мав розріз спереду, який застібався на гудзики. Спідниці з нагрудниками існували паралельно з керсетками упродовж XIX – середини XX ст. Шили їх з різнокольорових тканин фабричного виробництва – з ситцю, штапелю, сатину, тонкої вовни тощо (іл. 7).

Ще до середини XX ст. на території України простежувалася традиція заборони заміжній жінці виходити на люди з непокритою головою. Найархаїчнішими головними уборами краю були очіпок і намітка. У фондовій частині Вишгородського історико-культурного заповідника зберігається унікальна домоткана намітка, що походить з с. Катюжанка та була передана до заповідника у 2012 р. Вона виготовлена приблизно в сер. XIX ст. з тоненьких домопряджених лляних ниток, що утворюють напівпрозору тканину – серпанок. На поч. XX ст. очіпки та намітки були витіснені хустками мануфактурного виробництва. У цей час побутували різні за розмірами (великі, середні, малі) та матеріалами (вовняні, ситцеві тощо) хустки. Чоловічими головними уборами були смушкові шапки (в прохолодну пору року) та солом'яні брилі, на теренах Прип'ятського Полісся побутували чоловічі шапки з домотканого сукна (іл. 8).

На теренах району побутувало кілька типів взуття – плетене з кори дерев та шите. Найпростіше та найдавніше взуття регіону у вигляді плетених з дерев'яної кори постолів прослідковується на усій території району та найдовше використовувалося у віддалених селах Полісся. Постолі експонуються у Музеї давньоруського гончарства, що є філією Вишгородського історико-культурного заповідника. Шите взуття було у вигляді черевиків та чобіт та побутувало переважно серед міського прошарку. У теплу пору року ходили босоніж.

На теренах Київського Полісся та Середньої Наддніпрянщини поширеними були три види намиста, що класифікується за матеріалом виготовлення: скляне; камінне; коралове. На території колишніх Чорнобильського, Іванківського та Поліського р-нів побутували жіночі нашійні прикраси з бісеру – «лучки». У 1870-х рр. П. Чубинський, здійснив опис прикраси під назвою «лучка», де зазначалося, що «бісерне узорчасте намисто» для виготовлення такої прикраси використовували здебільшого чорні, білі, червоні та голубі намистин, де «чорне – для поля, а біле червоне і голубе, чи там друге яке-небудь – для мережки» (Чубинський 1877). Таку

Іл. 9.
 Юпка КН-1086
 Фабричне
 бавовняне полотно,
 сатин, домоткане
 конопляне полотно,
 фабричні
 бавовняні нитки,
 клоччя, в'юнчики;
 пошиття ручне,
 аплікація.
 Кін. ХІХ – поч. ХХ ст.,
 Вишгородський р-н
 Київської обл.
 Вишгородський
 історико-культурний
 заповідник.
 Фото
 А. Паславського.

кольорову гаму прослідковуємо на поліських «лучках» першої третини ХХ ст., що представлені в державних музеях, зокрема в Національному музеї народної архітектури та побуту України та в Державному науковому центрі захисту культурної спадщини від техногенних катастроф.

Верхній одяг Вишгородського р-ну існує двох типів – осінньо-весняний та зимовий. До осінньо-весняного належать свити, юпки та катанки, виготовлені з домотканого овечого сукна білого та коричневого кольорів. Зимовий верхній одяг представлений кожухами. В експозиції Му-

зею давноруського мистецтва демонструється коротка жіноча свита «катанка», виготовлена на поч. XX ст. з білого домотканого овечого сукна та походить ймовірно з території колишнього Чорнобильського р-ну Київської обл.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. на території Наддніпрянщини одночасно з сукняними свитами поширюються юпки з фабричних тканин, які активно використовувалися старшим населенням подекуди до середини XX ст. За зовнішнім виглядом та конструктивними особливостями вони мають багато спільного з нагрудним безрукавним одягом краю (керсетки). Їх шили здебільшого з різнокольорових бавовняних та вовняних тканин. За характером крою юпки були здебільшого з невідрізною (суцільною) спинкою та невідрізними (суцільними) передніми полами. На Лівобережжі спинка складалася з шести-восьми зшитих приталених частин, які звшитими клинами сягали низу юпки. Кількість вус сягала п'яти або семи. На Правобережжі ця кількість була значно меншою. Ці юпки шилися з підкладками з домотканого полотна або недорогих бавовняних тканин. Між основною тканиною та підкладкою для утеплення використовували шар вати або рослинного клоччя. Застібали юпки за допомогою металевих гапликів та петельок. Передню полу, шийний виріз, рукави біля зап'ястя, іноді кишені або їхні імітації оздоблювали чорним оксамитом у вигляді зубчиків, іноді поєднуючи з іншою тканиною (атлас, сатин, вовняні тканини тощо) іншого кольору (червоний, синій, зелений тощо). Декором слугували різнокольорові вовняні кривульки-в'юнчики, а також машинне строчення по оксамиту у вигляді кривульок або гілок (іл. 9).

Попри те, що різні елементи народного одягу у збірці Вишгородського історико-культурного заповідника представлені нерівномірно, проаналізовані нами артефакти все ж дають уявлення про матеріали, особливості крою та декору одиниць одягу різних частин Вишгородського р-ну кін. XIX – поч. XX ст. На ґрунті отриманих узагальнених даних, здобутих у ході роботи з речовими музейними пам'ятками, та напрацювань вітчизняних дослідників традиційного текстилю нам вдалося систематизувати інформацію про повний комплексний ансамбль народного строю населення краю, що є важливим маркером національної ідентичності, цінним джерелом етнічної історії та є вкрай ефективним механізмом популяризації культурної спадщини Київщини зокрема та України в цілому.

Дослідження народного одягу українців стало особливо актуальним у час повномасштабної російсько-української війни, коли ворог фізично знищує українців, стирає з лиця землі міста, села, а разом і культурний та музейний простір. Прикладом на території р-ну став Іванківський історико-краєзнавчий музей, знищений рашистськими окупантами 25 лютого 2022 р. Не став винятком і Вишгородський історико-культурний заповідник, що зазнав ракетного удару 23 листопада 2022 р., у результаті чого була суттєво пошкоджена одна з будівель закладу. Саме тому фіксація, збереження, дослідження та популяризація різних елементів духовної та матеріальної культури є одним з пріоритетних завдань музейників і науковців.

Список джерел та літератури

- ВОВК, Ф. К., 2015, Студії з української етнографії та антропології: нова редакція. Харків: Видавець Савчук О. О.
- ДЕ ЛЯ ФЛІЗ, 1996, Альбоми. Т. 1. Київ.
- ДЕ ЛЯ ФЛІЗ, 1996, Альбоми. Т. 2. Київ.
- ЗАХАРЧУК-ЧУГАЙ, Р., 2007, Народне декоративне мистецтво Українського Полісся. Чорнобильщина. Львів: Інститут народознавства НАН України.
- МАТЕЙКО, К. І., 1977, Український народний одяг. Київ: Наукова думка.
- ПОЗНАНСКИЙ, Б., 1905, Одежда малорос сов. Москва: Типография Общ. Р. П. Книг, аренд. В. И. Вороновым.
- ПОНОМАР, Л. Г., 1997, Назви одягу Західного Полісся. Київ.
- ПОНОМАР, Л. Г., 2015, Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX – середини XX століття. Історико-етнографічний атлас. Словник. Київ: ТОВ «Бізнесполіграф».
- ПОНОМАР, Л., 2012, Ареальне дослідження народного одягу Полісся. Народна творчість та етнологія, № 3, 50–57.
- ПОНОМАР, Л., 2015, Знакові функції одягу в обрядовій культурі українців середини XX – початку XXI століття: появи локальних традицій (за матеріалами експедицій). Народна творчість та етнологія, № 1, 32–38.

ПРИЛИПКО, Я., 1971, Український народний одяг як джерело вивчення етнічної історії. Народна творчість та етнографія, № 5, с. 10–19.

ЧУБИНСЬКИЙ, П. П., 1877, Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной Императорским Русским географическим обществом. Материалы и исследования, собранные П. П. Чубинским. Санкт-Петербург.

References

CHUBINSKYI, P. P., 1877, Trudy etnograficheskoi-statisticheskoi ekspeditsii v Zapadno-Russkii krai, snariazhennoi Imperatorskim Russkim heograficheskim obshchestvom. Materyaly i issledovaniia, sobrannye P. P. Chubynskym [Works of the Ethnographic and Statistical Expedition to the West-Russian Region, Equipped by the Imperial Russian Geographical Society. Materials and Research Collected by P. P. Chubinsky]. Sankt-Peterburh. [In Russian].

DE LIA FLIZ, 1996, Albomy [Albums]. Т. 1, Kyiv. [In Ukrainian].

DE LIA FLIZ, 1996, Albomy [Albums]. Т. 2, Kyiv. [In Ukrainian].

MATEIKO, K. I., 1977, Ukrainskyi narodnyi odiah [Ukrainian Folk Clothing]. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].

PONOMAR, L. H., 1997, Nazvy odiahu Zakhidnoho Polissia [Clothing Names of Western Polissia]. Kyiv. [In Ukrainian].

PONOMAR, L. H., 2015, Narodnyi odiah Pravoberezhnoho Polissia seredyny XIX – seredyny XX stolittia. Istoryko-etnografichniy atlas. Slovnyk [Folk Clothing of Right Bank Polissia from the Mid-19th to Mid-20th Century. Historical and Ethnographic Atlas. Dictionary]. Kyiv: TOV «Biznespolihraf». [In Ukrainian].

PONOMAR, L., 2012, Arealne doslidzhennia narodnoho odiahu Polissia [Areal Study of Folk Clothing of Polissia]. Narodna tvorchist ta etnolohiia, № 3, 50–57. [In Ukrainian].

PONOMAR, L., 2015, Znakovi funksii odiahu v obriadovii kulturi ukraintsiv seredyny XX – pochatku XXI stolittia: poiavy lokalnykh tradytzii (za materialamy ekspedytsii) [Symbolic Functions of Clothing in the Ritual Culture of Ukrainians in the Mid-20th to Early 21st Centuries: Emergence of Local Traditions (Based on Expedition Materials)]. Narodna tvorchist ta etnolohiia, № 1, 32–38. [In Ukrainian].

POZNANSKYI, B., 1905, Odezhda malorossov [Clothing of Little Russians]. Moskva: Tipohrafiia Obshch. R. P. Knyh, arend. V. I. Voronovym. [In Russian].

PRYLYPKO, Ya., 1971, Ukrainskyi narodnyi odiah yak dzherelo vyvchennia etnichnoi istorii [Ukrainian Folk Clothing as a Source for Studying Ethnic History]. Narodna tvorchist ta etnografii, № 5, 10–19. [In Ukrainian].

VOVK, F. K., 2015, Studii z ukrainskoi etnografii ta antropologii: nova redaktsiia [Studies in Ukrainian Ethnography and Anthropology: New Edition], Kharkiv: Vydavets Savchuk O. O. [In Ukrainian].

ZAKHARCHUK-CHUHAI, R., 2007, Narodne dekoratyvne mystetstvo Ukrainkoho Polissia. Chornobylshchyna [Folk Decorative Art of Ukrainian Polissia. Chornobyl Region]. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy. [In Ukrainian].

Народний одяг Вишгородського району з фондової збірки Вишгородського історико-культурного заповідника

Стаття присвячена комплексному аналізу народного одягу Вишгородського району Київської області на основі колекції Вишгородського історико-краєзнавчого заповідника. Дослідження фокусується на реконструкції та інтерпретації традиційного вбрання кінця XIX – початку XX століття.

У статті представлено систематизований опис основних типів одягу: сорочки, поясний (спідниця, плахти, запаски, фартухи), нагрудний (кесетки, юпки), головні убори (очіпки, намітки, хустки, брилі), взуття (постоли, черевики, чоботи), прикраси (намисто, бісерні вироби) та верхній одяг (свити, кожухи). Проведено детальний аналіз крою, матеріалів, технік вишивки та декорування, що дозволяє виявити локальні особливості та регіональні варіації вбрання.

Наукова новизна дослідження полягає у введенні до наукового обігу раніше неопублікованих музейних артефактів та їх інтерпретації в контексті етнографічних досліджень По-

лісся та Середньої Наддніпряниці. Особлива увага приділяється ареальному аналізу, що дозволяє виявити спільне та відмінні риси сусідніх етнографічних регіонів.

Стаття базується на широкому спектрі джерел, включаючи архівні матеріали, польові дослідження, наукові праці з етнології та музеєзнавства. Використано методи порівняльного аналізу, типологізації та картографування для виявлення закономірностей та відмінностей у традиційному одязі.

Результати дослідження мають важливе значення для реконструкції етнокультурної історії регіону та формування локальної ідентичності. В статті підкреслюється важливість збереження та популяризації традиційного одягу як невід'ємної частини культурної спадщини України, особливо в умовах сучасних викликів, пов'язаних з війною та руйнуванням культурних цінностей.

Ключові слова: народний одяг, Вишгородський район, Київське Полісся, музейна колекція, етнологія, традиційний костюм, культурна спадщина, локальні традиції.

Volodymyr Shchybria, Candidate of Historical Sciences, Director of the Folklore and Ethnography Center of the Educational and Scientific Institute of Philology of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Scientific Secretary of the Vyshhorod Historical and Cultural Reserve.

Володимир Щибря, кандидат історичних наук, директор Центру фольклору та етнографії Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, вчений секретар Вишгородського історико-культурного заповідника.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0918-7724>

Vladlena Lytovchenko, Candidate of Historical Sciences, Director of the Vyshhorod Historical and Cultural Reserve.

Владлена Литовченко, кандидатка історичних наук, директорка Вишгородського історико-культурного заповідника.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-1955-8428>

Received: 15.03.2025

Advance Access Published: April, 2025